

“Plastik” ten Müziğe Renkli Söylemler

Vural YILDIRIM

*Bağlam Yayınları Müzik Bilimleri Dizisi Editörü-
Müzik Bilimci*

Özel alan içinde izole olmuş çatışmalar (marjinaler – sosyalikler) kamusal alanın içine sızmaya başladığında sanatın yapısal dönüşümü başladı. Bu dönem için kesin bir tarih söyleyemesek de feodalite sonrası ve erken kapitalizm dememiz mümkündür.

Basının başlangıçta kamusal alan içinde aracı olma durumu, giderek ekonomik çıkarlar doğrultusunda, politik yönlendirmeye dönüştü. Basın bu durumu ile sanatın popüler olan yanını ele alarak içerikten yoksun kamusal sanat alanı yaratmaya çalışıyor. Buna en güzel örnek Rock'n Cook festivali ve benzer etkinliklerin kamuoyuna "sanat olayları" diye sunulması. İnkilap nesnenin ve öznenin zıtlığı içinde gizli olmaktan çok, nesne konumundan kurtulmak için yine basını kullanma arzusu ile ironikleşiyor. Geçmişte pazar ilişkilerini hesaplayabilen kişinin kendi yaşamını belirlemesi ve özneliği bir ölçüde mümkündü. Bugün ise böyle bir ortamdan yoksunuz. Üstelik herkes için geçerli bu. Ne kadar güçlü olursa olsun, ilke olarak herkes bir nesne durumunda şimdi.

Sanat kamusal alanda asıl işlevini yerine getirmenin gerisinde, liberal kamusal alanın anlayışına yakın olmakla birlikte tek boyutlu bir alana hapsedilmiş durumda; popüler kültür alanı dediğimiz bu alandaki tüm etkinliklerin yeniden tanımlanması gerekmektedir. Müzik, resim, sinema, edebiyat vd...

Sanatı bir yaratı olarak düşündüğümüzde onu yaratana da sanatçı unvanını vermeliyiz. Her yaratı bir sanat ürünü olmadığına göre bu tanımlamanın sınırlarındaki kaygan zeminden kurtulmanın çarelerini aramak gerekir. Bu

James Whistler,
Beyaz Senfoni, 1862
[http://artchive.com/artchive/
W/whistler/whistler_
white_girl.jpg.html](http://artchive.com/artchive/W/whistler/whistler_white_girl.jpg.html)

konuda fazla tartışma zemininin de olduğu söylenemez. Sanatın kavramsal düzeyde netleşmesi ve buradan hareketle spesifik alanlarda irdeelenmesi gerekir.

Artık sanat dediğimizde tek bir kavram ile her yaratıcı fenomeni tanımlamak mümkün değil. Sanatın mikro düzeydeki edimleri bizi ilgilendirirken, bu aynı zamanda "birlik" anlamına gelerek tüm sanat dallarını içinde barındırıyor. Müzik, resim, heykel, mimari vd. birbirinden bağımsız düşünülmemeli. Her sanatçı; mimar, ressam, müzisyen... Sadece bir alanda ağırlıklı olarak çalıştıkları için "mimar", "ressam", "müzisyen" vb. kodlamalarla kendilerini bizlere sunuyorlar.

Renklerle oynayan ressamın, seslerle oynayan müzisyenden ne farkı olduğu değil, analogik çıkarımlar felsefi düzlemde tartışılmalı. Müziğin pratik yorumu melodilere yeni bir ruh katar. Bir başka deyişle, müziğin diğer sanatlarla ilişkisidir bu; resim, edebiyat, mimari vd.

Her müzisyen eser yaratma veya icra sırasında kendi çocuksu yanının oyun¹ gücünü ve enerjisini dener.

Deneme burada bilimsel etkinliğin karşısı değil tam tersine onun yoluna açılan kapıdır. Aynı zamanda edebi bir yaratıdır. Denenen her eser, çalınan her melodi, bir öyküdür. Aynı zamanda "Tin'in özgürlüğünü çağrıştırması"² dır.

Müzik alanındaki denemelere doğaçlama dense de, bu tanımlama yeterli değildir. Denemek bireyin o alandaki farkındalığıdır. Kendini ortaya koyma anındaki "doğum sancısı"dır. Müzik eskizleri bir deneme çalışması, eserin aranan yönüdür. Müziğin "müzik" olmadığını düşündüğümüz eskiz çalışmaları, saf müzik³ kavramına yakınlığı ile bizim karşımızda durur. Bizler saf olanı alır, "şekillendirir", formatlar ve kısıtlayarak⁴, "bu bizim özgür düşüncemizin ürünü" diyerek yargıya varır ve sunarız.

Yukarıda değindiğimiz gibi her sanat dalı ayrı ayrı sanatçısını bize sunsa da, sonuçta birbirleriyle ilişkileri gözardı edilemeyecek kadar "zorunlu"dur. Özellikle müzik ve resim birbirlerinin terminolojilerini kullanmakta bir sakinca görmemekteler. "Monet ve Whistler'in, figüratif sayılabilecek resimlerinde, renkli tını değerini vurgularken 'Yeşil Uyum', 'Pembe Uyum' başlığını seçmeleri; Odilon Redon'un kendisini övünçle 'Senfoni Ressamı' olarak tanımlaması ve Jugendstil Dönemi'ndeki resimlerin 'Güneş Sonatı', 'Çevre Tınısı' ya da 'Andante', 'Allegro' adıyla uluslararası yaygınlık kazanmasından bu yana, başlığını müzik terimlerinden alan resimlerin sayısı giderek

1 Bu konuda bkz. Johan Huzinga. Oyunun Toplumsal İşlevi. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. İst. Ayrıntı Yay. 1995

2 Theodor W. Adorno. "Biçim Olarak Deneme" Çev. Sabri Yücesoy. Defter. Yıl, 2000. S. 45.

3 Bu konu için bkz. Üral Yıldırım-Tarkan Koç. Müzik Felsefesine Giriş. İst. Bağlam Yayınları. 2004

4 Her sanat yaratışında kısıtlanmış bir düşünce vardır. Bu konu için bkz. Age, (3) nolu dipnot.

artmıştır."⁵ Sanatın başlangıcından beri durum böyle değil. Fakat önemli olan sanatın artık iç içe geçme durumu. Kullanılan dil, özerk ve bir o kadar da aynı. Süreç, sanat dallarının birlikteliği ve ortak terminolojiye doğru yol alıyor. Belki de bileşkelikte en cesur olanlar müzisyenler.

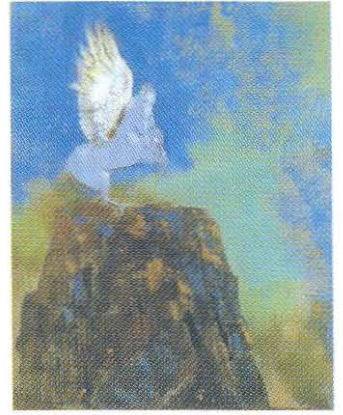
Müzik üzerine yazı yazmak, düşünceleri "seslere" hapsetmek demektir. Müzik genellikle "sesleri düzenleme sanatı" olarak bilinir. Sesler enstrüman ile üretiliyorsa, müzik enstrümana, müzik düşüncesi de seslere hapsedilmiş olur. Müzik kavramını ontolojik boyutta ele alıp, felsefi çıkarımlara gitmenin seslerden uzaklaşarak da mümkün olduğunu, bize müzik felsefesi söyler.

Müzik icra eden bir sanatçı; müzisyen, müzik üzerine söylem üreten, somut, soyut, epistemolojik anolojiler kuran; müzik filozofu olarak tanımlanır. Müzik felsefesi kendini edimsel alandan soyutlamaktan ziyade, tam da müziğin içinde ve diğer sanatlarla birlikte varlığını sürdürür. Müzik artık icra sanatı değil, felsefi çıkarımların, kavramların nesnesi konumunda düşünce havuzudur. Başlıbaşına bir alan olmanın ötesinde sistematik çıkarımlara yönelerek aynı zamanda bilimsel niteliğe bürünür. Bir başka değişle müzik alanında yapılan çalışmalar, Müzikolojiye-Müzik Bilimleri'ne dönüşür. "Müzik sanatı geçmiş, bugün ve geleceği içinde barındırdığı için üç boyutludur. Sanat, yapısı itibarı ile bireysel olmanın yanında toplumsallık arz eder. Sanatın bu durumu onu, salt "üstün yaratı" olmaktan çıkarıp, araştırılabilen, incelenebilen nesne konumuna sokar. Sanat böyle bir ortamda bilimsel alana yöneleceğinden, kendi içindeki sistematik bilgileri açığa çıkarır.

Sanatın bilimsel yönüne en güzel örnek, şüphesiz müzikolojidir. Bu disiplin müziği çok yönlü ele alarak inceleyen, araştıran bir alan olarak 'müzik sanatı' kavramının niteliklerine katkıda bulunur.

Sosyal bilimlerin gelişmeye, yaygınlaşmaya ve kurumsallaşmaya başladığı 19. yüzyıl müzikoloji için de önemli bir dönemdir. Çünkü sosyoloji ve tarih disiplinlerinin kabul görmeye başlaması, müziğin de incelenip, araştırılabileceği düşüncesini doğurdu. Böylece yapılan müzikoloji çalışmaları, bilimsel bir kimlik kazanmaya yöneldi.

Ülkemizde sürdürülen çalışmaların kurumsallaşması (resmileşmesi) Avrupa ülkelerine göre yenidir (1976). Müzikoloji, çalışmalarını her türlü müzik belgesine dayanarak sürdürür. Bu alanın en önemli ayağını geçmiş, yani tarih oluşturur. Tarihteki toplumsal olaylar, müzik dönemleri, tarih, sosyoloji vd. disiplinler ile birlikte ele alınarak incelenip, araştırılır. Böylece müzikoloji,

Odilon Redon,
Pegasus, 1900
<http://cgfa.sunsite.dk/redon/>

⁵ Werner Haftmann. "Müzik ve Çağdaş Resim" Çev: Mehmet Ergüven. RH+ Sanat Dergisi. 2003. S. 6

kendi alanını disiplinlerarası düzeyde belirginleştirir."⁶

Müzikoloji sanatın tüm alanları ve sosyal bilimler ile ortak yaptığı çalışmalar ile kendine bizde ve dünyada önemli bir yer edinmiştir.

⁶ Vural Yıldırım, 'Türkiye'de Müzikolojinin Kurumsal Tarihi ve Müzikoloji-Müzik Bilimleri Bölümlerinin Ders Programları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İst. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Anabilim Dalı Etnomüzikoloji ve Folklor Programı. 2004